

Handläggare
Karin Wallqvist
Telefon: 08-508 25 181

Till
Socialnämnden
2017-05-16

Specialpedagogisk kompetens i fråga om neuropsykiatriska svårigheter

Svar på remiss från kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden hänvisar till detta tjänsteutlåtande som svar på rubricerad remiss.
2. Omedelbar justering.

Gillis Hammar
Förvaltningschef

Veronica Wolgast Karlberg
Avdelningschef

Sammanfattning

Socialnämnden har fått ”Promemorian Specialpedagogisk kompetens i fråga om neuropsykiatriska svårigheter” från kommunstyrelsen för remissvar. I promemorian lämnas förslag till ändringar i examensbeskrivningarna för speciallärarexamen och specialpedagogexamen, som finns i högskoleförordningen (1993:100). Syftet med ändringarna är att säkerställa att framtida speciallärare och specialpedagoger har en fördjupad och breddad kompetens i frågor om neuropsykiatriska svårigheter. Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli år 2018.

Förvaltningen ställer sig överlag bakom de förslag som ges i promemorian. Förvaltningen anser att det är angeläget att speciallärare och specialpedagoger får en fördjupad och breddad kompetens i frågor om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat ”Promemorian Specialpedagogisk kompetens i fråga om neuropsykiatriska svårigheter” till socialnämnden för yttrande senast den 19 maj 2017. Ytterligare remissinstanser är utbildningsnämnden och stadsledningskontoret.

Ärendets beredning

Tjänsteutlåtandet har utarbetats inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Rådet för funktionshinderfrågor har behandlat ärendet vid sammanträdet den 11 maj 2017. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 10 maj 2017.

Ärendet

Skolväsendet har till uppgift att utjämna skillnader som har sitt ursprung i t ex olika förutsättningar och att ge alla, oavsett bakgrund, lika möjligheter att nå sin fulla potential. För att öka likvärdigheten och förebygga problem krävs speciallärare och specialpedagoger med rätt kompetens. De kan med rätt förutsättningar se elevens möjligheter till utveckling och anpassa verksamheten utifrån elevens förutsättningar så att hinder för eleven reduceras helt eller delvis.

Speciallärare och specialpedagoger är de som i dag har fördjupad pedagogisk kompetens i frågor som rör elever och barn i behov av särskilt stöd. Speciallärarna ska ägna mer tid åt undervisningen och specialpedagogerna ska i första hand arbeta för barn och elever genom att kartlägga barn och elever med behov av särskilt stöd samt identifiera hinder och delta i utformningen av anpassning av verksamheten.

I dag finns följande specialiseringar inom speciallärarutbildningen:

- språk- skriv- och läsutveckling
- matematikutveckling
- dövhet och hörselskada
- synskada
- grav språkstörning
- utvecklingsstörning

Inom specialpedagogutbildningen finns ingen motsvarande specialisering.

Uppdraget

Regeringskansliet har under år 2014 utrett frågan om viss specialpedagogisk kompetens i skolväsendet genom att låta professor Anders Gustavsson få uppdrag att:

- analysera skolväsendets behov, med fokus på grundskola, av ökad kompetens när det gäller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar,
- bedöma behovet av en ny specialisering mot neuropsykiatriska funktionsnedsättningar inom speciallärarexamen, och
- lämna förslag till nödvändiga författningsändringar, bedöma konsekvenserna av förslagen och redovisa en tidsplan för ett genomförande av de förslag som lämnas.

Förslaget i promemorian är baserat på resultatet från ovanstående uppdrag.

I promemorian används diagnostiseringen av barn och ungdomar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar utifrån Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder (DSM-5). Där används "Neurodevelopmental disorders" som inkluderar bl a ADHD, autismspektrumtillstånd och Tourettes syndrom. Det kan finnas barn och unga som har utvecklingsrelaterade svårigheter som kan ha en neuropsykiatrisk bakgrund, men som inte har fått en diagnos. Uttrycket neuropsykiatriska svårigheter används när båda dessa grupper avses. I promemorian redovisas uppgifter från studier i Sverige och utomlands och uppskattning görs om att drygt fem procent av barn och ungdomar i Sverige har någon form av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Det är däremot svårt att fastställa hur många barn och elever i skola och förskola som har neuropsykiatriska svårigheter. Där saknas officiell statistik. Experter som tillfrågats inom uppdraget har uppskattat att det kan röra sig om minst lika många. Forskning har även visat att diagnoserna ofta är kombinerade med andra svårigheter och funktionsnedsättningar som språk-, läs-, skriv-, eller matematiksvårigheter samt utvecklingsstörning, hörselnedsättning, dövhet, blindhet eller synskada.

I promemorian lyfts en rad rapporter fram som visar att skolan och förskolan har brister vad gäller neuropsykiatrisk kompetens.

Förslaget

För speciallärar-och specialpedagogexamen saknas i dag i examensbeskrivningen kunskapsmål om funktionsnedsättningar,

därför föreslås bland annat ett sådant mål. Förslaget innebär att det inte blir någon ytterligare inriktning eller specialisering för speciallärarexamen, med motiveringen att neuropsykiatriska svårigheter ofta förekommer i kombination med andra funktionsnedsättningar vilket gör att samtliga studenter inom utbildningarna bör få ökad kunskap. Det finns dessutom en risk att det blir en ojämlikhet mellan skolorna om det endast i vissa skolor finns möjlighet att anställa specialister med nya inriktningar.

Promemorian föreslår att breddningen mot neuropsykiatriska funktionsnedsättningar bör få motsvarande 15 högskolepoäng varav merparten kan vara en fördjupning av den generella specialpedagogiska kompetensen. Ändringarna ska ske utan att det totala antalet högskolepoäng ökar. Det är upp till varje lärosäte att besluta om innehåll och utformning av utbildningarna och att omprioritera innehåll och upplägg som krävs för att implementera de nya målen. Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2018. Studenter som antas från hösten år 2018 omfattas av de reviderade examensmålen, utbildningsplaner och kursplaner.

Förslag på examensmål för speciallärarexamen

Till speciallärarexamen föreslås två nya examensmål samt en justering av mål, under rubrikerna kunskap och förståelse samt färdighet och förmåga. Förslagen presenteras nedan i kursiv text. Se bilaga 1 ”Promemorian Specialpedagogisk kompetens i fråga om neuropsykiatriska svårigheter” för fullständig beskrivning av befintliga examensmål.

Kunskap och förståelse

För speciallärarexamen ska studenten

- *visa fördjupad kunskap om funktionsnedsättningar, inbegripet neuropsykiatriska svårigheter,*
- *visa fördjupad kunskap om barns och elevers utveckling och lärande inbegripet utveckling och lärande hos barn och elever med neuropsykiatriska svårigheter,*

Färdighet och förmåga

För speciallärarexamen ska studenten

- *visa förmåga att kritiskt granska olika vetenskapliga perspektiv på neuropsykiatriska svårigheter samt tillämpa kunskaper om neuropsykiatriska svårigheter i olika lärmiljöer,*

Förslag på examensmål för specialpedagogexamen

Till examensbeskrivningen för specialpedagogexamen föreslås följande två nya mål, under rubrikerna kunskap och förståelse samt färdighet och förmåga.

Kunskap och förståelse

För specialpedagogexamen skall studenten

- *visa fördjupad kunskap om funktionsnedsättningar, inbegripet neuropsykiatriska svårigheter,*

Färdighet och förmåga

För specialpedagogexamen skall studenten

- *visa förmåga att kritiskt granska olika vetenskapliga perspektiv på neuropsykiatriska svårigheter samt tillämpa kunskaper om neuropsykiatriska svårigheter i olika lärmiljöer,*

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ställer sig överlag bakom de förslag som ges i promemorian. Förvaltningen anser att det är angeläget att speciallärare och specialpedagoger får en fördjupad och breddad kompetens i frågor om funktionsnedsättningar, inbegripet neuropsykiatriska svårigheter. Kunskapsområdet bör integreras i de befintliga utbildningsplanerna. Detta ger en helhetssyn och ökar därmed möjligheterna för skolan att förebygga, upptäcka och åtgärda besvär som kan påverka inläringen för eleverna.

Förvaltningen vill lyfta att begreppet funktionsnedsättningar, inbegripet neuropsykiatriska svårigheter, är brett och omfattande. För att säkerställa kvalitet och ett likställigt innehåll i utbildningarna bör vägledning om kursinnehåll erbjudas till lärosäten.

Inom speciallärarexamen finns i dag möjlighet att välja någon av inriktningarna som fokuserar på kunskapsutvecklingen i relation till elever som har flera av det som kan kallas funktionsnedsättningar, bland annat; dövhet eller hörselskada, synskada eller utvecklingsstörning. Eventuellt skulle neuropsykiatriska svårigheter också kunna vara en inriktning, som en ytterligare fördjupning av det som föreslås integreras i befintliga läroplaner. Det skulle ge både en grundläggande kunskap till alla studenter men med möjlighet till specialisering.

Under rubriken färdighet och förmåga bör lärandemålen i högre grad fokusera på förmågan hos lärare att tillsammans med eleven ta reda på vilka styrkor eleven har. Eleven bör nämnas som en samarbetspart. Det är extra viktigt för motivationen hos målgruppen med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar att de får vara med och individanpassa sitt stöd samt ges möjlighet att förstå varför just detta stöd ges. Förvaltningen föreslår att ett ytterligare examensmål skulle kunna formuleras utifrån att en speciallärare och specialpedagog bör kunna visa fördjupad förmåga till ett inkluderande arbetssätt, där barn och elever med behov av särskilt stöd blir lyssnade till utifrån kunskapen om sina individuella behov av stöd.

För att lyfta fram möjligheterna med att arbeta pedagogiskt med utformning av lärmiljö och särskilda anpassningar, föreslår förvaltningen att målen betonar att speciallärare och specialpedagoger kan tillämpa kunskap om pedagogiska strategier och utformning av en tillgänglig lärmiljö.

Förvaltningen vill betona vikten av att det finns tillräckligt många utbildningsplatser till speciallärare och specialpedagoger, samt att det anställs tillräckligt många i skolorna.

För att möta behovet hos elever med neuropsykiatriska svårigheter räcker inte ökad kompetens hos speciallärare och specialpedagoger. Förvaltningen vill också, i enlighet med resultatet från en sammanställd enkät från Riksförbundet Attention som nämns i promemorian, betona vikten av att beakta hur skolan är organiserad samt tillgången till hjälpmedel.

Förvaltningen föreslår detta tjänsteutlåtande som svar på rubricerad remiss.

Bilagor

1. Promemorian Specialpedagogisk kompetens i fråga om neuropsykiatriska svårigheter